

Visitatierapport

2024

Huis van het boek

Voorwoord

De medewerkers van Het Huis van het boek hebben de commissie niet alleen hartelijk maar ook openhartig ontvangen. In de gesprekken overheerste realiteitszin en positiviteit. Ook al konden niet alle gesprekken uitvoerig zijn, de commissie heeft zich een goed beeld kunnen vormen, omdat een rondgang door het museum liet zien hoe veelzijdig het is.

Wij vergaderden in het koetshuis. Daarmee werd ook in een oogopslag duidelijk hoezeer de ontsluiting van het museum aan de achterzijde, in de Jan Evertsstraat, de levendigheid en aanwezigheid in het Haagse culturele leven zal kunnen stimuleren.

Ik wil de directeur en zijn medewerkers hartelijk danken voor hun gastvrijheid en openhartigheid en wens het museum, met zijn historische hart, een mooie toekomst toe.

Andrée van Es

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Hoofdstuk 1 — Inleiding	5
1.1. Opdrachtgever en context visitatieronde	5
1.2. Werkwijze	5
1.3. Samenstelling commissie	6
1.4. De aard en activiteiten van het Huis van het boek	
1.5. De positie van het Huis van het boek	
Hoofdstuk 2 — Algemene bevindingen en aanbevelingen	8
2.1. Kwaliteit	8
2.2. Maatschappelijke relevantie	8
2.3. Vitaliteit: continuïteit en innovatie	8
2.4 Aanbevelingen	9
Hoofdstuk 3 — Onderwerpen visitatiekader	10
3.1. Missie, visie, doelstellingen	11
3.2. Maatschappelijke relevantie	11
3.3. Beleidsprioriteiten ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)	11
3.4. Programmering, publiek en educatieve activiteiten	12
3.5. Collectiebeleid	12
3.6. Wetenschappelijke activiteiten	13
3.7. Huisvesting, bedrijfsvoering en financiën	13
3.8. Organisatie, HRM en governance	13
Hoofdstuk 4 — Bijlagen	15
4.1 Programma en gesprekspartners visitatiedag	16
4.2 Visitatiekader	18

Hoofdstuk 1

— Inleiding

Hoofdstuk 1

— Inleiding

1.1. Opdrachtgever en context visitatieronde

Met ingang van 2021 worden de rijksgesubsidieerde musea (hierna: de Rijksmusea) volledig gefinancierd uit de Erfgoedwet. Deze wet bepaalt dat de Rijksmusea zich eens in de vier jaar laten evalueren door een onafhankelijke visitatiecommissie.

In opdracht van de minister van OCW heeft de Museumvereniging in samenspraak met de Kring van Rijksmusea een visitatiekader ontwikkeld voor de periode 2021 – 2024. De Raad voor Cultuur heeft hierover advies uitgebracht. Na afstemming met het ministerie van OCW is het Visitatiekader Rijksmusea in 2020 door de minister vastgesteld.

De Rijksmusea onderschrijven het belang van een visitatie vanuit het bewustzijn van hun maatschappelijke rol. De periodieke evaluatie door een commissie van onafhankelijke deskundigen is kwalitatief van aard. De visitatie heeft een tweeledig doel: het afleggen van externe verantwoording aan publiek, partners, overheid en samenleving, en het bevorderen van interne kwaliteitsontwikkeling bij de betreffende instelling.

De visitatie beoogt een integrale evaluatie te zijn van de wijze waarop het Rijksmuseum zijn taken en maatschappelijke doelen opvat en realiseert. Het is van essentieel belang dat de Rijksmusea hun inhoudelijke en maatschappelijke relevantie continu blijven bevragen. De visitatiecommissies kijken daarom op afdelings- en activiteitenoverstijgend niveau, over een langere termijn en vooral toekomstgericht naar het functioneren en naar het ontwikkelpotentieel van de betreffende organisatie. Hierbij ligt de focus op de drie criteria uit het visitatiekader: kwaliteit, maatschappelijke relevantie en vitaliteit (waaronder wordt verstaan: innovatie en continuïteit).

1.2. Werkwijze

Aan deze visitatie ligt een schriftelijke zelfevaluatie ten grondslag. Daarin heeft het Huis van het boek uiteengezet wat zijn doelstellingen zijn, welke activiteiten zijn en worden ontplooid en wat de resultaten en toekomstplannen zijn op diverse gebieden. Daarnaast zijn er enkele andere relevante beleidsstukken naar de commissie gestuurd.

De visitatiecommissie heeft de zelfevaluatie met bijlagen tijdig ontvangen. De commissie heeft de stukken bestudeerd en is op 16 oktober bij elkaar gekomen voor voorbereidend overleg.

In overleg hebben de directeur van het Huis van het boek, de voorzitter en secretaris van de commissie een programma voor de visitatiedag opgesteld waarin alle relevante onderwerpen aan bod konden komen. Het programma, met daarin de namen van de medewerkers en betrokkenen met wie de commissie heeft gesproken, is als bijlage bij dit rapport gevoegd.

Op 8 november 2024 vond de visitatiedag plaats bij het Huis van het boek. De organisatie heeft de commissie gastvrij ontvangen en een uitstekend georganiseerde dag verzorgd. Alle gesprekspartners hebben vanuit hun eigen gezichtspunt en zienswijze verteld over hun beleving van de instelling en de vragen van de commissie beantwoord. Aan het einde van de dag gaf de commissie, na een kort onderling beraad, een terugkoppeling van de indrukken en voorgenomen aanbevelingen aan het management van het Huis van het boek.

Het Huis van het boek is in de gelegenheid gesteld om feitelijke onjuistheden in het conceptrapport te corrigeren en om inhoudelijk op het rapport te reageren. Na correctie van de onjuistheden wordt het definitieve rapport aangeboden aan de minister van OCW.

1.3. Samenstelling commissie

Zoals elke visitatiecommissie in deze ronde visitaties van de Rijksmusea, is ook deze commissie op maat samengesteld met het oog op de aard en speerpunten van de te visiteren instelling. De voorzitter is benoemd door de minister van OCW als opdrachtgever van de visitatie. Eén lid van de commissie is door het Huis van het boek zelf voorgedragen. De overige leden zijn, rekening houdend met het opgestelde profiel en deels op basis van een longlist van potentiële kandidaten, gekozen door de voorzitter en de secretaris.

Bij de samenstelling is gekeken naar de competenties en kennisgebieden die in iedere visitatiecommissie vertegenwoordigd dienen te zijn: bestuur/governance, bedrijfsvoering en financiën, publieksbenadering en educatie, diversiteit en inclusie.

Gelet hierop is de commissie als volgt samengesteld:

- Andree van Es (voorzitter), oud politica en oud-voorzitter Nederlandse Unesco Commissie
- Ricardo Burgzorg, cultureel ondernemer, oud lid Raad voor Cultuur, Letterenfonds en Fonds Podiumkunsten
- Emma van Proosdij, directeur museum Sophiahof
- Jurriaan Rammeloo, adviseur Blueyard, oud programmamanager KVB Boekwerk
- Geeke Remmelts, zelfstandig communicatieadviseur en columnist

De commissie werd ondersteund door Lotte Ravenhorst als secretaris.

De leden van de visitatiecommissie voldoen aan het profiel zoals geformuleerd in het Visitatiekader en hebben door middel van een onafhankelijkheidsverklaring bevestigd geen belang te hebben bij de gevisiteerde instelling.

1.4 Achtergrond, aard en activiteiten Huis van het boek

Huis van het boek (vroeger Museum Meermanno en ook Meermanno-Westreenianum) is het oudste boekenmuseum ter wereld. Het is gevestigd in het voormalige woonhuis van de stichter van het museum Willem Hendrik Jacob baron van Westreenen van Tiellandt aan de Prinsessegracht in Den Haag en richt zich op het geschreven en gedrukte boek in al zijn vormen, in heden en verleden. Het museum is sinds 1852 Rijksmuseum.

De naam Huis van het boek is in 2022 ingevoerd. Na een intensieve bestuurlijke fusie met de Koninklijke Bibliotheek (KB) is in 2022 besloten afzonderlijk van elkaar verder te gaan. Er is in 2023 een nieuwe Raad van Toezicht aangesteld. In de raad van toezicht is een plaats gereserveerd voor een medewerker van de KB.

1.5 De positie van het museum in het museale veld

Huis van het boek is naar eigen zeggen het enige museum in Nederland dat zich volledig richt op het boek als cultureel object en kunstwerk. Andere instellingen, zoals de Koninklijke Bibliotheek en het Stedelijk Amsterdam, hebben eveneens een verzamel- en collectiebeleid gericht op boeken, maar Huis van het boek is uniek in het verzamelen van internationale boeken. Ten opzichte van de andere Rijksmusea beschikt Huis van het boek over een relatief kleine organisatie met 12,4 fte.

Hoofdstuk 2

— Algemene bevindingen en aanbevelingen

Hoofdstuk 2

— Algemene bevindingen en aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies aan de hand van de drie criteria van het visitatiekader onder elkaar gezet en volgen enkele aanbevelingen. In het volgende hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de verschillende onderwerpen die in de zelfevaluatie aan bod komen.

2.1 Kwaliteit

Het Huis van het boek komt van ver. In 2013 is er een bezuiniging van 25% doorgevoerd en een bestuurlijke samenwerking gekomen met de Koninklijke Bibliotheek (KB). Deze samenwerking is in 2023 weer beëindigd. In deze periode moest er door de ont koppeling van de bestuurlijke samenwerking met de KB een nieuwe Raad van Toezicht worden aangesteld is; ook heeft de toenmalige directeur een nieuwe baan gevonden. De nieuwe Raad van Toezicht moest daardoor vrijwel direct na aanstelling aan de slag met het werven van een nieuwe directeur. De nieuwe directeur is in maart 2024 voortvarend aan de slag gegaan en de commissie trof een betrokken en enthousiast team aan tijdens de visitatie. De nieuwe plannen van de directeur spreken tot de verbeelding en het enthousiasme is aanstekelijk.

Huis van het boek is een klein, maar belangrijk museum in het museale veld met een indrukwekkende boekencollectie enerzijds en een kleurrijk ensemble anderzijds. Tegelijkertijd is het een uitdaging om die beide aspecten van Huis van het boek op een goede en overtuigende manier te combineren. Hoewel de tentoonstellingen vaak lovende recensies ontvangen, blijven de bezoekersaantallen daarbij soms nog achter. Met de plannen die de nieuwe directeur heeft opgesteld heeft de commissie echter vertrouwen in de nieuwe koers. Er is duidelijk oog voor de complexiteit van de collectie, het ensemble en de maatschappelijke rol die het museum wil innemen, er is realiteitszin over het traject waar men in zit en de kansen en (on)mogelijkheden van de huidige organisatie en er is een inspirerende directeur die duidelijk mét de organisatie de plannen verder wil ontwikkelen. De basis voor de nieuwe positionering ligt er, nu is het zaak om door te pakken en verdere keuzes te maken, zowel voor de korte als langere termijn.

2.2 Maatschappelijke relevantie

Met de nieuwe plannen kiest het museum duidelijk voor een maatschappelijke rol. Alledrie de gekozen programmalijnen zijn, indien goed uitgewerkt en ingezet, van maatschappelijke waarde. Met de collectie en het ensemble kunnen onderwerpen worden aangesneden die bijdragen aan maatschappelijk debat of ingaan op de actualiteit. Een mooi voorbeeld daarvan is de tentoonstelling rondom "foute boeken".

Maar ook met de andere programmalijnen toont het museum haar maatschappelijke rol. Het museum wil een open huis worden, waar mensen zich welkom voelen, waar boekenclubs elkaar kunnen ontmoeten en waar debat kan worden georganiseerd. Daarnaast wil het museum met de zolderverdieping studenten en kunstenaars de mogelijkheid geven zich verder te bekwamen in de boekdrukkunst en op deze wijze het oude ambacht in leven houden.

Hoewel de plannen zich nog in een pril stadium bevinden heeft de commissie er vertrouwen in dat het museum deze maatschappelijke rol goed kan invullen. Wel is het hierbij van belang waar mogelijk maatschappelijke partners te vinden, juist voor een kleine organisatie als het Huis van het boek.

2.3 Vitaliteit: continuïteit en innovatie

Zoals hierboven al aangegeven komt het museum van ver. Bezuinigingen en de ont koppeling van de KB hebben er mede voor gezorgd dat de financiële positie van het museum precair is. De betrokkenheid van de medewerkers is lovenswaardig maar ook risicovol, uitputting van de organisatie ligt op de loer. Daar komen de nieuwe positionering en daarmee nieuwe ambities nog bij, evenals groot onderhoud en een interne verbouwing. Met een klein team bestaat het gevaar dat het museum zichzelf overtilt. De commissie vindt het daarom verstandig dat de organisatie zich de komende jaren met name richt op het huis op orde krijgen en aanvullende activiteiten tot een minimum beperkt. Daarnaast kan een nieuwe

waardering van functies de verschillende rollen en posities binnen de organisatie duidelijker maken. De commissie ziet daarbij nog twee potentiële kansen: de actieve en betrokken Vriendenstichting en de inzet van vrijwilligers. Op de Vriendenstichting wordt later in dit rapport teruggekomen, voor wat betreft inzet van vrijwilligers constateert de commissie dat daar nog kansen liggen. De commissie beseft dat dit ook wat vergt van de organisatie in ondersteuning, maar ziet desalniettemin toch voordelen in het betrekken van vrijwilligers bij bijvoorbeeld rondleidingen. De commissie adviseert het museum de mogelijkheden hiertoe te onderzoeken.

2.4 Aanbevelingen commissie

- De commissie vindt de nieuwe gekozen koers interessant en inspirerend. De plannen zijn echter nog in een pril stadium en nog niet volledig financieel onderbouwd, wat niet onlogisch is gezien het feit dat de directeur pas sinds maart 2024 actief is. Gezien de beperkte ruimte in de huidige bedrijfsvoering om te kunnen investeren in de mooie ambities en noodzakelijke plannen, is dit een aandachtspunt. De commissie beveelt aan de ambities en plannen van prioriteiten te voorzien, slim in de tijd te plaatsen en te onderbouwen met een business case. Daarbij kan het museum de ontwikkeling die het voorziet concreet maken in tijd, randvoorwaarden en haalbaarheid.
- vergt ook het maken van keuzes, gezien het feit dat het museum over beperkte capaciteit beschikt.
- De loskoppeling van de KB heeft ervoor gezorgd dat het museum weer volledig op eigen benen staat. Gezien de kleine organisatie acht de commissie het echter verstandig op zoek te gaan naar partners waarmee intensief kan worden samengewerkt en kennis kan worden gedeeld om zo de organisatie te ontlasten.
- Een mogelijke kans ligt er nog in het actiever betrekken van vrijwilligers, bijvoorbeeld bij tentoonstellingen. Ook de Vriendenstichting (opgericht exclusief ter financiële ondersteuning) kan mogelijk met kennis of expertise bijdragen aan het museum. Juist een kleine organisatie moet vindingrijk zijn in het betrekken van externe deskundigheid en capaciteit.
- Er is een eerste stap gezet in verjonging van het personeelsbeleid door de inzet van een tijdelijke conservator. De commissie vindt dit verstandig en adviseert de mogelijkheden te onderzoeken op welke wijze de organisatie structureel kan verjongen, vernieuwen en versterken met expertise voor de toekomst.
- Er lijkt een discrepantie te bestaan tussen de duurzaamheidseisen van het Rijk en de bijdrage van OCW voor verduurzaming. De mogelijkheden voor het museum om aanvullende externe financiering te verkrijgen voor verduurzaming zijn beperkt omdat dat het museum geen eigenaar is. De commissie kan zich voorstellen dat dit voor meerdere rijksmusea geldt en adviseert het museum hierover met OCW in gesprek te gaan, evenals met andere rijksmusea.

Hoofdstuk 3

— Onderwerpen visitatiekader

Hoofdstuk 3

— Onderwerpen visitatiekader

Hieronder geeft de commissie per onderwerp uit de schriftelijke zelfevaluatie beknopt haar bevindingen en opmerkingen weer, in aanvulling op en ter verdere onderbouwing van de integrale beoordeling en aanbevelingen uit hoofdstuk 2.

3.1. Missie, visie, doelstellingen

In het activiteitenplan 2021-2024 is door de toenmalige directeur een koerswijziging doorgevoerd en meer ingezet op de maatschappelijke relevantie van het boek. Dit resulteerde in een naamswijziging in 2022 van Museum Meermanno naar Huis van het boek. Met de komst van de nieuwe directeur in maart 2024 is deze koers verder doorgezet met een nieuw activiteitenplan voor de periode 2025-2028 waarbij eveneens een nieuwe missie is geformuleerd. De nieuwe missie luidt als volgt:

Als oudste boekenmuseum ter wereld verbindt Huis van het boek op eigentijdse wijze mensen rond de culturele, maatschappelijke en historische betekenis van het boek. Het museum is gevestigd in het statige voormalige woonhuis van de stichter aan het Malieveld in Den Haag. Desondanks ademt het een informele en laagdrempelige sfeer. Huis van het boek is een plek waar alle liefhebbers van het boek welkom zijn om te kijken, te leren en te genieten. Door onze unieke collectie en programmering creëren we een brug tussen het verleden en het heden, en inspireren we toekomstige generaties.

Ook zijn er een organisatievisie en een programmavisie voor de periode 2025-2028 opgesteld. Verder is het museum aan de slag gegaan met een Plan Huis van het boek 2032. De eerste aanzetten daartoe worden duidelijk gemaakt in de zelfevaluatie en het activiteitenplan 2025-2028. Er wordt ingezet op drie nieuwe programmalijnen waarin zowel aandacht is voor de collectie en het ensemble als voor de maatschappelijke rol die het museum wil oppakken.

Met de komst van de nieuwe directeur zijn er op korte termijn grote stappen gezet om te komen tot een nieuwe en heldere positionering van het museum. In de gesprekken die de visitatiecommissie met de medewerkers, de directie, de Vriendenvereniging en de Raad van Toezicht heeft gevoerd, is duidelijk geworden dat men goed is meegenomen in deze nieuwe positionering en dat er duidelijk draagvlak is voor de plannen.

Het is van belang dat er de komende jaren verder wordt gewerkt aan deze positionering zodat Huis van het boek een sterk merk wordt en de bezoeker een duidelijk beeld heeft van wat er te verwachten is in het museum. Daar zijn nog stappen te zetten, maar met de plannen voor de komende periode zal deze positionering naar de mening van de commissie steeds scherper worden. Belangrijk is wel dat daarin duidelijke keuzes moeten worden gemaakt, mede gezien de kleine organisatie.

3.2. Maatschappelijke relevantie

Zoals hierboven gezegd is er met het activiteitenplan 2021-2024 nadrukkelijk ingezet op de maatschappelijke relevantie van het boek. Ook de plannen voor 2025 en verder richten zich op de maatschappelijke rol die het museum wil innemen. Het museum wil een open huis zijn, waar men vrij toegankelijk naar binnen kan en gebruik kan maken van horeca en winkel. Ook zet het museum in op de organisatie van debatten en wil het met de tentoonstellingen ingaan op actuele onderwerpen en diverse kanten van het boek en de inzet en het gebruik ervan belichten.

3.3. Beleidsprioriteiten ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)

De beleidsprioriteiten van de Minister zijn (samengevat weergegeven): verbreding en vernieuwing, een cultureel aanbod dat een goede afspiegeling is van de samenleving, dat een bijdrage levert aan cultuureducatie en cultuurparticipatie, met instellingen die voortdurend zoeken naar aansluiting met het publiek. Daarbij staan kwaliteit, eerlijke beloning, en diversiteit en inclusie voorop. Het museum volgt de drie codes Fair Practice, Cultural Governance en Diversiteit en Inclusie.

Hieronder komen nog enkele onderwerpen specifiek aan bod.

3.4. Programmering, publiek en educatieve activiteiten

Met de nieuwe plannen zet het museum in op verdieping en het creëren van meer ruimte in de ritmiek van de tentoonstellingen. In plaats van elke drie maanden een tentoonstelling te ontwikkelen, wordt er ingezet op drie programmalijnen en vier jaarthema's. De programmalijnen richten zich op het huis en de collectie, op de toegankelijkheid en het zijn van een open huis, en op het ambacht van de boekdrukkunst. De commissie vindt dit heldere programmalijnen, hoewel nog duidelijk moet worden hoe deze lijnen zich tot elkaar gaan verhouden. Het plan om daar het komend jaar in te experimenteren acht de commissie verstandig. Belangrijk is wel dat het momentum moet worden vastgehouden en er wordt doorgepakt op de plannen. Daarbij is ook een interne verbouwing noodzakelijk, daarover in 3.7 meer.

Met de educatieve programma's bereikt het museum 150 basisscholen in Den Haag; bijna alle Haagse basisscholen zijn wel eens in het museum geweest. Een op de drie bezoekers zijn dan ook schoolkinderen. Het onderwerp van het museum, "het boek", is niet direct een makkelijk onderwerp voor kinderen, zeker met het oog op de leesvaardigheden die alsmat achteruit gaan. Door het onderwerp op een leuke en laagdrempelige manier over te brengen en er altijd een 'maak' opdracht aan te koppelen, kunnen kinderen toch worden geënthousiasmeerd. Daar komt bij dat met name het ensemble en de oudheidkundige collectie bij kinderen tot de verbeelding spreekt. De zolder is speciaal voor kinderen ingericht als zogenaamd scriptorium en kan op veel enthousiasme rekenen. Tegelijkertijd kan dit soms ook voor ingewikkelde kwesties zorgen, bijvoorbeeld vanwege de christelijke achtergrond van een dergelijk scriptorium. Hierbij pakt het museum zijn rol en faciliteert het het gesprek bij en met kinderen. Hierbij let het museum ook op het verwerven van nieuwe stukken die een aanvulling of een verrijking geven op bestaande verhalen.

In de laatste jaren is de rol van educatie in de programmering steeds nadrukkelijker geworden. De afdeling educatie wordt al in een vroeg stadium betrokken bij de ontwikkeling van nieuwe tentoonstellingen en programma's. Dit geldt eveneens voor de afdeling marketing en communicatie. De commissie vindt dit van grote waarde, juist door samen op te trekken in programma, communicatie en educatie kan het bereik en vooral ook de impact worden vergroot.

Tot recent heeft het museum met outreach programma's veel capaciteit ingezet om het museum ook de stad en regio in te brengen, bijvoorbeeld middels een reizende tentoonstelling. Gezien de ambities en de plannen voor de komende jaren vindt de commissie het heel verstandig dat het museum aangeeft hierin een stap terug te doen. Het is van belang dat eerst het huis op orde is, voordat er wordt ingezet op aanvullende externe programmering.

3.5. Collectiebeleid

Met de koerswijziging wordt er ook nieuw licht geworpen op de waarde van de collectie. Waar lange tijd is ingezet op het materiele aspect van het boek, krijgt nu ook de maatschappelijke waarde meer aandacht. Met de tentoonstelling "Het boek als..." is ingezet op deze nieuwe koers. De tentoonstelling is ontwikkeld met een gastcurator en er zijn diverse jonge kunstenaars betrokken geweest. Bij de opening was er dan ook een aanzienlijk jonger publiek aanwezig dan het museum normaal gewend is. Ook de tijdelijke conservator die het museum via de regeling van het Mondriaanfonds "Erfgoedstarter" heeft kunnen inzetten zorgt voor verjonging van het museum. De commissie juicht dit soort samenwerkingen toe en vindt het van belang dat er blijvend wordt ingezet op verjonging van zowel het museum als de programmering om toekomstbestendig te blijven.

Dankzij de bestuurlijke samenwerking met de KB was er een vaste conservator oude collectie aangesteld binnen Huis van het boek. Met de loskoppeling van de KB is deze functie vrijgekomen en vooralsnog niet opnieuw ingevuld. Hier wordt ook de krappe financiële situatie zichtbaar waarin het museum zich bevindt. Er is weinig ruimte voor vernieuwing en aanvulling van het personeelsbestand. Dit is naar mening van de commissie op termijn een risico voor de organisatie en de uitvoering van de nieuwe, ambitieuze plannen.

De Stichting Vrienden Museum Meermanno bestaat uit zo'n 600 donateurs en ondersteunt het museum financieel bij het aankoopbeleid. Ook faciliteert de stichting Leeslint, de nieuwsbrief van het museum. Uit het gesprek met de stichting blijkt een grote mate van betrokkenheid bij en loyaliteit voor het museum. Voor een klein museum als Huis van het boek is een dergelijke vriendenstichting van grote waarde, niet alleen vanwege de financiële bijdrage, maar ook vanwege de kennis in het netwerk.

Een deel van de collectie van Huis van het boek is nu ondergebracht bij de KB. De KB wil echter zijn collectie onderbrengen in een nieuw depot buiten Den Haag. Het museum acht het niet wenselijk om dit deel van de eigen collectie te laten

meeverhuizen, hierdoor geeft het museum de regie en het beheer over de collectie verder uit handen en wordt het lastiger de collectie te onderzoeken of raadplegen. Er wordt nu gezocht naar een alternatieve locatie waar dit deel van de collectie kan worden ondergebracht. De commissie heeft begrip voor dit standpunt en kan zich voorstellen dat er mogelijk andere partners in de stad zijn waarmee kan worden samengewerkt, zoals bijvoorbeeld de RKD. Overigens ziet de commissie nog wel mogelijkheden in verdere digitalisering waardoor online raadplegen van de collectie eenvoudiger wordt. Het museum is hiermee bezig, maar geeft zelf ook aan dat hier nog verder op ingezet moet worden. Daarvoor dienen echter aanvullende financiële middelen te worden gevonden.

3.6. Wetenschappelijke activiteiten

Met het oog op de beperkte capaciteit van Huis van het boek onderneemt het museum weinig wetenschappelijke activiteiten. Het heeft ook geen wetenschappelijke taak toegewezen gekregen van het ministerie van OCW. Wel worden waar mogelijk stagiaires en onderzoekers begeleid bij wetenschappelijk onderzoek en stelt het museum de collectie daarvoor ter beschikking. Met de nieuwsbrief Leeslint wordt aandacht gegeven aan de resultaten van deze onderzoeken.

3.7. Huisvesting, bedrijfsvoering en financiën

Het museum is gevestigd in een monumentaal pand in Den Haag met beperkte mogelijkheden. Recent is het beheer van het gebouw overgedragen van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) naar het museum zelf. Dit is in lijn met de andere Rijksmusea en hierdoor krijgt het museum meer regie op het onderhoud en de verdere ontwikkeling van het gebouw. Dit vereist echter wel specifieke expertise die het museum nu nog niet zelf in huis heeft. De commissie vindt het dan ook zeer verstandig dat hiertoe extern advies is ingewonnen. Daarnaast zou het museum zijn oor te luister kunnen leggen bij soortgelijke Rijksmusea die een ensemble beheren, zoals bijvoorbeeld Huis Doorn, het Muiderslot of het Haags Historisch Museum dat nu aan het verbouwen is.

Het museum wil de komende jaren inzetten op verder onderhoud en verduurzaming van het gebouw. Daarnaast vergt de nieuwe koers een interne verbouwing om de routing beter te maken zodat deze goed aansluit bij de programmalijnen. De vrije toegang voor museumwinkel en horeca valt daar ook onder. Het museum heeft hiervoor een stappenplan en kostenraming met extern advies opgesteld. Achterstallig onderhoud en verduurzaming staan voor volgend jaar op de planning en het museum wil een eerste stap zetten in de herinrichting vanaf 2027.

De commissie constateert dat met name de bijdrage van OCW voor de verduurzaming onvoldoende is om te kunnen voldoen aan de standaarden die het Rijk hiervoor stelt. Daar komt bij dat het museum niet in aanmerking kan komen voor subsidies die beschikbaar zijn voor monumenten gezien het feit dat het museum geen eigenaar is van het gebouw. De commissie kan zich voorstellen dat deze problematiek voor meer Rijksmusea geldt die in een monument gevestigd zijn en vraagt hiervoor aandacht bij OCW.

Voor wat betreft de herinrichting zullen er diverse fondsen moeten worden geworven, zowel bij rijksfondsen als bij particulieren. Met het oog op deze tweede groep kan de commissie zich voorstellen dat er gebruik wordt gemaakt van het netwerk en eventuele aanwezige expertise van de Vriendenstichting.

3.8. Organisatie, HRM en governance

Al in 2008 is er een inhoudelijke samenwerking aangegaan met de Koninklijke Bibliotheek (KB) die na de bezuinigingen in 2013 ook heeft geresulteerd in een bestuurlijke fusie. In 2023 is echter besloten weer uit elkaar te gaan en zelfstandig als museum te opereren. Wel is er nog een zetel in de Raad van Toezicht gereserveerd voor de Koninklijke Bibliotheek. De commissie betreurt het dat er niet meer intensief wordt samengewerkt met de KB. Juist een kleine organisatie als Huis van het boek kan baat hebben bij een grotere partner. Zo kan gebruik worden gemaakt van uitgebreide expertise en capaciteit op bijvoorbeeld het vlak van marketing, collectiebeheer en financiën. Daarnaast hebben medewerkers door de bestuurlijke fusie met de KB meer mogelijkheden tot doorgroei. Andersom heeft de KB in de samenwerking met Huis van het boek een prachtige tentoonstellingsruimte tot zijn beschikking waar tijdelijke presentaties vanuit de collectie van de KB kunnen worden georganiseerd. De beslissing is echter genomen en de commissie waardeert het dat er nog wel wordt samengewerkt en de KB met de positie in de Raad van Toezicht betrokken blijft.

In de gesprekken met de medewerkers en de OR blijkt een grote mate van betrokkenheid en commitment. Medewerkers zijn zeer loyaal en werken vaak al lange tijd voor het museum. Tegelijkertijd heeft de commissie gemerkt dat men open staat voor de nieuwe koers en zich flexibel opstelt in de ontwikkelingen. De commissie waardeert dit zeer, het museum komt immers uit een lastige periode en heeft zichzelf al meerdere malen opnieuw moeten uitvinden. Dat de medewerkers met de nieuwe directeur en de nieuwe koers enthousiast meegaan, getuigt van betrokkenheid van de medewerkers én van zorgvuldig opereren van de nieuwe directeur.

Wel is duidelijk dat het team tegen zijn grenzen aanloopt wat capaciteit betreft, er wordt meermaals gesproken van meerdere petten en onduidelijke taakverdeling. De plannen om het functiehuis opnieuw in te richten en minder frequent tentoonstellingen te organiseren, vindt de commissie dan ook verstandig en dit zal zeker bijdragen aan de uitvoering van de toekomstplannen. Daarnaast zou het goed zijn als er aanvullende strategische denkkraft of specialistische kennis op bijvoorbeeld het gebied van development kan worden aangewend. Mogelijk kan de Vriendenstichting hier een rol bij spelen, ofwel financieel ofwel in natura.

Hoofdstuk 4

— Bijlagen

Hoofdstuk 4

— Bijlagen

4.1 Programma en gesprekspartners visitatiedag

Tijdstip	Onderdeel
08.30 – 9.00	Kort vooroverleg visitatiecommissie (onderling)
09:00 – 9:45 09:45 – 10.15	Directie Yoeni Meessen, directeur Raad van Toezicht (apart gesprek) Hans Buurman, voorzitter RvT Ebisso Wakkira, lid RvT
10.15 – 10:45	Rondleiding tentoonstelling & boekzaal
10:45 – 11:15	Afdeling collectie Rickey Tax, hoofd collecties Dennis Schouten, projectleider Metamorfoze
11:15 – 11:30	Pauze
11:30 – 12:10	Afdeling publiek & presentatie (40 min) Yoeni Meessen, directeur Winnifred Dijkstra, educatie Malou Moen, junior conservator
12:10 – 12:40	Afdeling communicatie & marketing (30 min) Aafke Boerma, pr/communicatie Nathalie Alblas, marketing

12:40 – 13:45	Lunch en bezoek museumdrukkerij 12.40-13.10 Lunch 13.10-13.45 bezoek museumdrukkerij en depot in koetshuis
13:45 – 14.15	Facilitair & gebouwen Yoen Meessen, directeur Eddy Stumpf, hoofd facilitaire dienst
14.15 – 14.45	Bedrijfsvoering, personeelszaken en financiën (40 min) Yoen Meessen, directeur Patricia Toet, controller / pz
14.45 – 15.00	Tussenberaad commissie
15.00 – 15.45	Vriendenvereniging Marieke van Delft, voorzitter Dirk Huijsmans, lid
15.45 – 16.00	Pauze
16.00 – 16.30	Ondernemingsraad Aafke Boerma, pr/communicatie Dina Girgis, financiën
16:30 – 17.15	Beraad commissie
17:15 – 17:45	Terugkoppeling aan directie en stafteam

4.2 Visitatiekader

Het Visitatiekader Rijksmusea is gepubliceerd op: <https://www.cultuursubsidie.nl/documenten/publicaties>.